

Mikä pispalassa on arvokasta?

Keskustelutilaisuus Haulitehtaalla 28.5.2008

Muistiinpanoja

Hannele Kuitunen, Anna Salmela, Miia Hinnerichsen/Pirkanmaan maakuntamuseo
23.6.2008

Tilaisuuden tarkoitus ja kulku

Pirkanmaan maakuntamuseo ja Tampereen kaupungin suunnittelupalvelut järjestivät keskustelutilaisuuden Pispalan arvoista Haulitehtaalla 28.5.2008. Tilaisuudessa keskusteltiin siitä mitä Pispalan kulttuuriympäristössä nähdään arvokkaana; siis millaisia arvokkaita piirteitä rakennuksiin, maisemaan ja arkeologisiin kohteisiin sisältyy. Tilaisuuden aluksi maakuntamuseon tutkijat esittelivät museoiden käyttämää arvottamismenetelmää ja kertoivat kohteista, jotka olivat illan ryhmätöiden kohteina.

Paikalla oli 48 osallistujaa, joista osa poistui paikalta ryhmätöiden alkaessa tai niiden aikana.

Ryhmätökohteita oli 9:

- Hirvitalo
- Pispan kivikautinen asuinpaikka
- Pispankatu 19 b
- Pispalanharju 29
- Pispalanharju 6/Rinnekatu 3
- Rinnekatu 4 a
- Pyykkimettä/Vesisäiliönmäki
- Ylä-Voima
- Lauri Viidan museo

Yleisiä huomioita

Tilaisuuden tavoitteena oli saada aikaan avoin ja innostava keskustelu arvoista ja kartoittaa asukkaiden ja muiden osallisten käsityksiä alueesta. Lisäksi järjestäjät olivat kiinnostuneita kuulemaan ovatko museoiden käyttämät arvottamisen menetelmät ja käsitteet ymmärrettäviä ja voidaanko löytää yhteinen kieli arvokeskusteluun. Tilaisuuden tuloksia haluttiin käyttää museon inventoinnin arvottamisen periaatteiden luomisessa niiltä osin kuin se oli tarkoituksenmukaista kulttuurihistoriallisessa inventoinnissa.

Tilaisuus oli innostunut, positiivinen ja luova. Paikalla olijoiden näkemykset vastasivat pitkälle museon käsityksiä alueen arvoista. Keskustelu toi esiin kuitenkin muutamia seikkoja, joiden painoarvoa ei ehkä aiemmin ole huomioitu riittävästi. Ohessa tiivistelmä niistä.

Kerrostuneisuus ja monimuotoisuus

Monessa kohtaa esiin nousi ympäristön kerrostuneisuuden ja monimuotoisuuden merkitys. Eri aikakausien jättämät jäljet rakennuksissa kohosivat yhdeksi "pispalalaisuuden" tunnusmerkiksi. Aiemmin painottuneen käsitteen "säilyneisyys" rinnalla onkin syytä tarkastella myös muutoksen tuomia merkityksiä ja arvoja. Lisäksi nähtiin (esimerkiksi Pispalanharju 29 kohdalla), että monet pispalalaiset talot, erityisesti 1920-luvun kookkaat asuinkerrostalot, tarjoavat vankan taustan ja raamin muutoksille; ts. kaikki muutokset eivät suinkaan tuhoa rakennuksen ymmärrettävyyttä. Huomiota kiinnitettiin myös akseliin yksityiskohdat – kokonaisuus. Kaupunkikuvaa arvioitiin myös kerrostuneisuuden yhteydessä. Rakennusten pystysuuntaisuus ja "dramaattisuus" (esimerkiksi Pispalanharju 29) tulivat esiin myös kokemuksellisten arvojen yhteydessä. Erityistä merkitystä nähtiin myös itse rakennusten väliin jäävillä tiloilla. Pispalalaisuus nähtiin näiden tilojen välisenä vaihteluna.

Opetuksellinen arvo, kasvatustieteellinen, valistus

Lauri Viidan museon tiimoilta nousi esiin rakennusten merkitys kasvatustyössä. Viidan museo tarjoaa siihen hienon kohteen, jota toistaiseksi ei ehkä ole hyödynnetty riittävästi. Myös muuta Pispalaa voisi hyödyntää enemmän opetuskohteena. Kivikautinen asuinpaikka herätti keskustelua tiedon jakamisesta; paikan historian tekeminen näkyväksi lisäisi kulttuuriympäristön arvostusta. Keskusteltiin myös mahdollisuudesta havainnollistaa paikan historiaa esimerkiksi leikkikentälle sijoitettavan ”kodan” tai muun vastaavan aiheeseen sopivan rakennelman avulla. Tällainen rakennelma korostaisi paikan erityisyyttä.

Kokemus

Ihmisten omakohtaiset kokemukset Pispalasta nousivat esiin melkein jokaisessa ryhmätyössä. Tämän vuoden rakennusinventoinnin täydentämisessä ei valitettavasti ole mahdollisuutta selvittää millä tavoin Pispala ymmärretään ja koetaan. Sitä tarkoitusta varten ollaan kuitenkin laatimassa kaupungin suunnittelupalveluissa vuorovaikutteista paikkatietosovellusta. Tämä sovellus tulee koamaan ihmisten käsityksiä Pispalasta kartalla ja ohjaa sitä kautta suunnittelijoita tärkeiden paikkojen jäljille ja edelleen turvaamaan näiden paikkojen säilymistä.

Mainintoja saivat myös paikat jotka auttavat orientoitumaan alueella, esimerkiksi maamerkinä esiin nousevat talot kuten Pispalanharju 29 tai Ylä-Voima.

Aineettomat arvot, paikat

Moniin paikkoihin liitettiin ns. aineettomia arvoja, joista osa oli edellä kuvattuna kaltaisia kokemuksiin perustuvia. Moniin paikkoihin, joissa ihmisten on ollut tapana kokoontua liitettiin erityisiä merkityksiä. Mielenkiintoinen näkemys oli Vesisäiliönmäen/Pyykkimettän määrittely ”pyhäksi paikaksi”. Erityisesti mainittiin maisemallisten arvojen ja sijainnin lisäksi puiston vanhat männyt, jotka liittyvät kohteen alueen luonnonhistoriaan ja osaksi pidempää ajallista jatkumoa. Paikkoihin liittyvät tarinat koettiin arvojen yhtenä tärkeänä muodostajana. Kuten kivikautisen asuinpaikankin osalla, myös puistossa toivottiin tarinan tekemistä näkyväksi tyylikkään opastaulun avulla. Vesisäiliönmäen ainitlaatuisuutta pohdittiin pitkään ja arveltiin sen säilyneen rakentamattoman mm. siksi, että siitä oli jo varhain tullut yhteinen tila tai että se oli vain ollut liian hieno paikka rakennukselle. Tai ehkä se tosiaan oli aina koettu ”pyhäksi” johon ei saa koskea rakentamalla?

Ajallinen mittakaava, ikä

Arvojen perustaksi nousi monessa kohtaa ikä ja aika. Jälleen kerran ajan mukanaan tuoma kerrostuneisuus ja sen näkyminen rakennuksissa tai pihapiireissä sai osakseen arvostusta. Voidaankin puhua ajallisesta mittakaavasta fyysisen mittakaavan rinnalla.

Pispalalaisuus

Monet löysivät Pispalan rakennuksista myös tyyppejä. Esimerkiksi käsite Vuorenmaan valtakunta kertoo aivan tietyn tyyppisestä rakennusryhmästä, joka on rakennettu jyrkkään rinteeseen moneen tasoon ja monessa eri vaiheessa. Tällainen ratkaisu löytyy sekä etelä- että pohjoisrinteeltä. Keskustelua käytiin myös siitä, miten kuvaa Pispalasta luodaan. Keskustelun herättäjänä toimi Pispankatu 19 b, joka esiintyy monissa yhteyksissä kertomassa Tampereesta ja Pispalasta.

Toiminta

Rakennusten käyttö todettiin välttämättömäksi arvojen perustaksi. Ilman käyttöä rakennus on vain kuori. Esimerkkikohteita arvioitiinkin myös niiden käyttöhistorian ja ”aktiivisuuden” kannalta. Monet arvokkaista paikoista ovat myös toiminnallisia solmukohtia. Toiminnan jatkuvuus loi monien mielestä arvoa, samoin paikan avoimuus – oleminen siis mahdollisimman monen kaupunkilaisen saavutettavissa. Asuminen katutasossa ja sitä kautta syntyvä rakennetun ympäristön inhimillinen mittakaava koettiin tärkeänä. Hyvänä esimerkkinä toiminnan merkityksestä paikalle oli Hirvitalo. Talo nähtiin myös keinona virittää keskustelua kaupungin eri toimijoiden välillä ja siten sen katsottiin omaavan myös laajempaa kulttuurillista ja kulttuurihistoriallista merkitystä.

Kunto, korjaaminen ja muutokset

Rakennusten kunto herätti vilkasta mielipiteen vaihtoa. Arvojen kannalta kysymys ei ole keskeisin, mutta liittyy olennaisesti asiaan kuitenkin. Huonokuntoinen rakennus voi leimata koko aluetta ja vaikuttaa käsityksiin alueen arvosta. Toisaalta pelättiin huonokuntoiselta näyttävien rakennusten purkamista huonoon kuntoon perustuen. Rakennusten ylikorjaamisen todettiin kadottavan arvoja, toisaalta nähtiin myös merkitystä sillä, jos rakennuksen "sisään" oli jäänyt vanhoja rakennusosia. Keskustelua käytiin myös siitä onko parempi, että rakennusta laajennetaan reippaasti jos toisena vaihtoehtona on vanhan rakennuksen purkaminen.

Uudisrakentaminen

vaikka keskustelu oli tarkoitus käydä Pispalan rakennetun ympäristön arvoista, ei voitu välttää myös koskettamasta uudisrakentamista. Myös uusvanha – moderni asetelua pohdittiin. Keskustelu tulee jatkumaan, sillä mitään helppoja vastauksia ei tähän kysymykseen ole löydettävissä. Alueelle työstetään väliaikaista rakennustapaohjetta, joka tarjoilee suuntaviivoja em. toimenpiteille.

Moderni aika

Yhtenä esimerkkikohteena toimi Ylä-Voiman uudempaa arkkitehtuuria edustava kerrostalo. Oli mielenkiintoista huomata, että sen merkitystä pystyttiin jo arvioimaan ja että siihen liitettiin paljon positiivista latausta, vaikka se ei edusta "perinteistä" pispalalaista rakennustapaa. Rakennus nähtiin modernin mentaliteetin edustajana mm. sen aikanaan tarjoamien hyvien asuinolosuhteiden vuoksi. Talossa toiminut kauppa oli osa kaupankäynnin monimuotoista historiaa ja pispalalaista yhteisöä kohtaamispaikkana. Toiset näkivät rakennuksen rumana ja toiset kauniina, kaikki olivat kuitenkin sitä mieltä, että rakennus pitää säilyttää. Yleisesti ottaen muutenkin oli mielenkiintoista, ettei keskustelua juurikaan käyty siitä oliko joku ruma vai kaunis, vaan puhuttiin muista sisällöistä.

Jatkonäkymiä

Keskustelua arvoista kannattaa jatkaa ja laajentaa koskemaan myös kaupungin muita alueita. Avoimen arvokeskustelun käyminen lisää suojelutoiminnan yhteiskunnallista oikeutusta, mutta avaa myös näkymiä omaan lähiympäristöön. Inventoinnin laajentaminen koko asemakaavoitettavalle alueelle tulee rakentamaan entistä monipuolisempaa kuvaa Pispalasta ja samalla arvokeskustelun jatkaminen on tärkeää.

MIKÄ PISPALASSA ON ARVOKASTA? Haulitehdas 28.5.2008

Purkukeskustelu

HIRVITALO

Ryhmän kommentit:

- keskeinen sijainti
- sosiaalinen toiminta
- vehreä pihapiiri
- kaunis kuisti
- talossa on jotain huvilamaista pihan puolelta katsottuna, ei edusta selkeää työväen asu-
musta
- kerroksellisuus, talossa ja pihapiirissä näkyy ajan jäljet. Tiloja muutettu aikojen saatossa,
kellarissa on ollut kaivo, vanhojen rappusten sijainti näkyy edelleen..
- toiminnan jatkuvuus

Kohteesta tekee arvokkaan siihen liittyvä sosiaalinen toiminta, historia ja pihapiiri. Paljon kertomuksia ja muistoja liittyy taloon. Erityisesti toivottiin, että paikka olisi kaikille avoin sosiaalinen tila jatkossakin. Miten viereisen tontin täydennysrakentaminen asuinkäyttöön sopii alueen toiminnallisten arvojen säilyttämiseen? Kaivattiin vuoropuhelua Tampereen kaupungin eri toimijoiden välille.

MIKÄ PISPALASSA ON ARVOKASTA? Haulitehdas 28.5.2008

Purkukeskustelu

KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA

Ryhmän kommentit:

- historiallinen syvyys Pispalassa, Pirkanmaan vanhimpia asuinpaikkoja
- historiallinen jatkuvuus
- avoin tila, joka on ennen ollut peltoa
- kaivataan lisätutkimuksia tästä ja lähialueista
- säilytettävä aukiona
- tiedon jakaminen ihmisille. Paikalle esim. muistomerkki, info-taulu tai vaikka kivikautinen kota luomaan alueelle kivikautista henkeä

Keskustelu:

- liittyy Pispalaan olennaisesti
- hieno lehtometsä ja uittotunneli vieressä
- arvokas alue, jonka tunnettavuus ei ole tarpeeksi hyvä

MIKÄ PISPALASSA ON ARVOKASTA? Haulitehdas 28.5.2008

Purkukeskustelu

PISPALANHARJU 6/ RINNEKATU 3

Ryhmän kommentit:

- pispalalainen tiiviys, pienimuotoisuus ja kerroksellisuus
- välitilojen merkitys
- monimuotoisuus, erilaisia rakennustyyliä
- 'pohjoisrinteen Vuorenmaan valtakunta'
- sijaitsee Pispalan sydämessä rinnallaan uutta ja vanhaa
- tärkeä osa maisemaa läheltä ja kaukaa

Keskustelu:

- nähdään nimenomaan kokonaisuutena, joka pitää säilyttää
- pihapiirit ja talot rakentuneet vähitellen, on korjattu, laajennettu, lisäilty, entisöity...
- asukkaana ollut arkkitehti Pekka Laurila, joka on vaikuttanut paljon Pispalassa (korjausasiat, kaava)

MIKÄ PISPALASSA ON ARVOKASTA? Haulitehdas 28.5.2008

Ryhmätöiden purkukeskustelu

LAURI VIIDAN MUSEO

Ryhmän kommentit kohteesta:

- rakennus suojeltava kaavalla
- toimintaa ja museon aukioloa lisättävä
- nuoria kävijöitä lisää
- vuokralainen pois
- omistaja, eli Pispalan Moreeni ry hoitaa rakennusta hyvin

Keskustelu:

- todella arvokas rakennus
- ilmentää hyvin pispalalaista rakennusperinnettä, eli perheen kasvaessa rakennusta on laajennettu tarpeen mukaan. Rakennuksessa näkyy hyvin eri vaiheet, eikä muutokset/laajennukset ns. hyppää silmille
- todettiin, että rakennuksella on paljon potentiaalia ja tulevaisuudessa nuoria tarvitaan yhdistyksen toimintaan mukaan, jotta rakennuksesta huolehditaan jatkossakin
- rakennuksen museokäyttöä ja etenkin aukioloaikoja tulisi parantaa, jotta vierailijoilla olisi hyvät mahdollisuudet tutustua kohteeseen
- museo nähtiin erinomaisena luokkaretkikohteena esim. kulttuurikävelyjen ohella

Lopuksi keskustelu kääntyi rakennussuojeluun yleisesti Pispalassa. Todettiin, että vaikka rakennus itsessään koetaan arvokkaaksi, ei pelkästään sen suojelu riitä, vaan koko aluetta tulee vaalia. Suojelun täytyy kohdistua rakennuksiin niin, että jokaiselle vanhalle talolle annetaan mahdollisuus säilyä. Muutosta ei saa pysäyttää, eli ei saa asettaa rakennuskieltoa kohteisiin. Epäselväksi jäi kuitenkin se, missä menee raja, kun rakennuksiin tehdään muutoksia ja alkuperäisyyttä väkisininkin kadotetaan samalla. Onko parempi laajentaa rakennusta, vai purkaa se, ja rakentaa kokonaan uusi tilalle?

MIKÄ PISPALASSA ON ARVOKASTA? Haulitehdas 28.5.2008

Ryhmätöiden purkukeskustelu

PISPALANHARJU 29

Ryhmän kommentit:

- taloudelliset arvot; suuri rakennustehokkuus
- historia; tulipalot, yleinen sauna
- maisemalliset arvot; näky ja nousee esiin, dramaattinen katunäkymä. Pystysuuntaisuus, savupiippu
- rakennushistorialliset arvot; rakennuksen eri vaiheet näkyvät hyvin, eri vuosikymmeninä tehty muutoksia
- poikkeuksellisen upea ja kerroksinen, rikas, kohde

Keskustelu:

- rakennus on niin massiivinen, että se kestää suhteellisen rajujakin muutoksia, ja silti 20-luku nousee siitä vahvasti esille
- rakennuksessa on monipuolista rikkautta, jota ei saavuteta kerralla rakentamalla vaan se syntyy aikojen saatossa
- rohkeita ratkaisuja
- sisäpihan terassihökötys alkaa olla jo vahvasti osa taloa ja sen historiaa, joten sen purkaminen on kyseenalaista. Kunnostusta se kuitenkin kaipaa.

MIKÄ PISPALASSA ON ARVOKASTA? Haulitehdas 28.5.2008

Ryhmätöiden purkukeskustelu

PISPANKATU 19 B

- yksi keskeisempiä taloja/ näkymiä, on edustanut Pispalaa tai vanhaa rakennusta useissa kuvissa ja mainoksissa
- säilyttänyt alkuperäisen asunsa ulkopuolelta
- Pispalan moni-ilmeisyyttä tukeva rakennus
- sisäänkäynnit ovat koristeelliset ja kauniit
- 'Pispala ilman vuokrataloja ei ole Pispala', tärkeää rakennuksen säilyminen vuokratolona
- rakennus kaipaa kunnostusta

PYYKKIMETTÄ/ VESISÄILIÖNMÄKI
Purkukeskustelu

Ryhmän kommentit:

- maisemallisesti Ylä-Pispalan hienoin paikka
- vieressä Lauri Viidan synnyinkoti
- lähituntumassa bunkkerit
- paikkana rauhoittava, 'pyhä'
- kaikkien yhteinen paikka, myös juhlapaikka
- alueella kilpikaarnapetäjiä

Keskustelu:

Paikkaan liittyvät tarinat ovat osa koko alueen arvoa. Pohdittiin, pitäisikö alueella olla esim. joku infotaulu, joka kertoisi paikan moninaisesta historiasta. Keskustelua käytiin myös siitä, miksi alue on säilynyt rakentamattomana, vaikka se on niin hyvällä paikalla. Mitään varmaa vastausta ei tullut, mutta aiemmin alueesta vei huomattavan osan vesisäiliö ja siihen liittyvät rakenteet (esim. aita), jotka purettiin 60 –luvulla. Arveltiin, että vaikka alueelle olisikin mahtunut rakentamaan, on se ehkä liian hieno paikka rakennukselle. Vai onko alueesta muodostunut vain erittäin varhain yhteinen tila, johon kukaan ei ole kehdannut pystyttää taloaan.

MIKÄ PISPALASSA ON ARVOKASTA? Haulitehdas 28.5.2008

Purkukeskustelu

RINNEKATU 4 A

Ryhmän kommentit:

- soveltuu varsin hyvin Rinnekadun katumiljööseen, rinteeseen puoli rakennuksesta on huonompi, hiukan liian massiivinen
- rakennusta on muutettu niin paljon, ettei sitä tunnista vanhaksi
- jäljellä kuitenkin rakennuksen perusmassa, joka näkyy päädyssä
- myös vanha hirsirakenne tallella
- osa ikkunoista on vanhoilla paikoilla
- vaakalaudoitus ja kattokulma on säilynyt
- rakennus kertoo nyt tämän ajan elämäntavasta osana Pispalan kerroksellisuutta

Keskustelu:

- rakennus on neutraali osa ympäristöä; ei vahvasta, mutta ei myöskään tuhoa miljöötä
- rakennuksesta huokuu ylikorjaaminen
- piilossa olevat vanhat rakenteet ovat osa talon historiaa
- osa pispalalaista rakennusperinnettä; taloa ei ole purettu vaan sitä on laajennettu
- rakennus voidaan myös palauttaa entiselleen halutessaan, kuitenkin kaikki alkuperäinen on jo kadonnut hirsirunkoa lukuun ottamatta
- korotusten myötä naapureilta on hävinnyt hieno järvimaisema. Myös autotallit tukkivat maisemaa, joka ennen on pilkottanut talojen välistä

Käytiin myös keskustelua siitä, kuinka paljon rakennuksia voi korjata ja millaista uutta rakennuskantaa voi rakentaa Pispalaan. Miten suhtaudutaan uusvanhaan? Kaivattiin selkeitä rakennustapaohjeita.

MIKÄ PISPALASSA ON ARVOKASTA? Haulitehdas 28.5.2008

Ryhmätöiden purkukeskustelu

YLÄ-VOIMA

Ryhmän kommentit kohteesta:

- tärkeä maamerkki Pispalassa haulitornin ohella, hallitsee ympäristöään
- tärkeä ja arvokas osa Pispalan historiaa ja monimuotoisuutta; modernin mentaliteetin edustaja
- sosiaalishistoriallinen arvo, kaupan historia; Voiman kauppa kokosi alueen asukkaat yhteen
- rakennuksessa oli hieman paremmat asuinolosuhteet kuin muualla Pispalassa (sisävyssä, kylpyamme), mutta rakennuksessa oli kuitenkin myös sosiaalista monimuotoisuutta (pieniä ja suuria asuntoja)
- rakennustaiteellinen arvo; porraskäytävät (sisältä ja ulkoa), erkkerit ja parvekkeet
- säilyttänyt alkuperäisen tarkoituksensa (vuokra-asuntoja)
- ruma tai kaunis rakennus, mutta kuitenkin tärkeä ja säilytettävä

Keskustelu:

- mahtavat näkymät
- kauppa oli hyvä rautakauppa, myös erilliset liha- ja maitokauppa
- talo rakennettu Voiman työntekijöille
- tärkeä, näkyvä ilmiö, erilainen, loi uudenlaista kuvaa Pispalasta, ei enää pelkkä puukaupunki
- suuri ihme rakentamisaikaan/alkuaikaan
- herättää ajatuksia muuallakin kuin Pispalassa
- kulttuurihistoria;) Hannu Salama teki isänsä kanssa sähkötyöt taloon